

**Waar fruit wordt gegeten
heeft een bij gezeten.**

**Deltaplan
'Duurzame en vitale
bijenhouderij in Nederland'**

**Nederlandse BijenhoudersVereniging
Grintweg 273, 6704 AP Wageningen
tel: 0317-422422 - fax:0317-424180
@mail: secretariaat@bijenhouders.nl**

Deltaplan 'Duurzame en vitale bijenhouderij in Nederland'

De honingbij is historisch gezien het oudste landbouwhuisdier in ons land. Het insect leeft in volken met een sterke sociale structuur en is het merendeel van het jaar actief. Daardoor is de honingbij als bestuiver een zeer belangrijke schakel in de teelt van gewassen.

Het aantal bijenvolken in Nederland neemt de laatste jaren sterk af. Enerzijds als gevolg van een teruglopende belangstelling voor de bijenhouderij, anderzijds door massale sterfte van volken in de winter.

Dit Deltaplan 'Duurzame en vitale imkerij in Nederland' beschrijft een twee sporenbeleid om te komen tot toename van het aantal imkers en het behouden van gezonde, vitale volken.

De Nederlandse bijenhouderij bestaat voor het merendeel uit hobbyimkers. Daarvan is 90% (ca. 5800 personen) aangesloten bij de Nederlandse Bijenhoudersvereniging (NBV). Al enige decennia loopt het aantal bijenhouders terug, jonge aanwas is niet groot, met als gevolg dat de gemiddelde leeftijd van de imker 60 jaar is. Elke imker werkt met zijn volken mee aan de bestuiving van gewassen en is daarom bestuivingsimker te noemen. Hoewel de imker vooral een hobby beoefent, wordt verwacht dat hij een professionele prestatie levert als hij volken in een fruitboomgaard plaatst of bij tal van andere soorten gewassen. Dat is een bijzondere paradox.

Honingbijen bestuiven gewassen en vervullen daarmee een essentiële rol in onze voedselketen. Ze zijn dus maatschappelijk van groot belang. De jaarlijkse opbrengst van (voedsel)producten in de land- en tuinbouwsector (volle grond en glasteelt), direct gerelateerd aan honingbijen, bedraagt meer dan € 750 miljoen.

Honingbijen dragen daarnaast in hoge mate bij aan de biodiversiteit in de natuur. Ze staan garant voor ca. 80% van de bestuiving van wilde planten, waardoor er een gevarieerd zadenmenu is voor vogels en kleine zoogdieren. Het menu voor honingbijen, nectar en stuifmeel, neemt in ons land echter steeds verder af door monoculturen, verschraving van landschappelijke beplanting en toenemende verstedelijking. In de vrije natuur kunnen honingbijen nauwelijks zelfstandig overleven. Dat ligt niet aan de bij, maar aan het gebrek aan voedsel en mogelijkheden voor overwintering. Dankzij de enthousiaste hobbyimker die zijn volken in goede conditie probeert te houden heeft de honingbij een direct aandeel in de instandhouding van onze voedselketen en levert haar bijdrage aan de biodiversiteit in ons land

Helaas wordt in toenemende mate de imkerij met ziekten op de proef gesteld. In het najaar en de winter treedt er een verminderde vitaliteit in de volken op die de laatste jaren leidt tot grote sterfte onder de volken. De gemiddelde sterfte lag in de winter 2007-2008 rond de 20% en in sommige streken haalde 40% van de volken het voorjaar niet. Dat is niet alleen een persoonlijk drama voor de imker, maar het heeft ook zijn weerslag op de bestuiving.

Vanwege het hobbymatige karakter van de bijenteelt ontbreekt het de sector aan financiële mogelijkheden om de bijenteelt op een hoger plan te brengen en daarmee ook het veiligstellen van de al eerder genoemde schakel. Kortom: de samenleving plukt wel de vruchten, maar men heeft marginaal aandacht voor de problemen.

ALGEMENE DOELSTELLING

Het Deltaplan zet in ons Nederland in op twee sporen die moeten resulteren in:

- A. vitale bijenvolken;
- B. vitale imkerij.

A. Duurzame en vitale bijenvolken

Intensivering van onderzoek en voorlichting en verbetering van de bijenweide ter verkrijging van duurzame en vitale bijenvolken.

Onderwijs en onderzoek

1. Ter versterking van de onderzoekscapaciteit wordt uitbreiding van de formatie van Bijen@wur noodzakelijk geacht. Bijen@wur is onderdeel van Plant Research International van de Universiteit Wageningen. Het is voortgekomen uit de Ambrosiushoeve te Hilvarenbeek, waar het Consulentenschap voor de Bijenteelt was gevestigd. Vanuit het Consulentenschap werd voorlichting aan imkers verzorgd. Onderzoek werd uitgevoerd in samenwerking met de Vakgroep Entomologie van de Landbouwhogeschool Wageningen, waar destijds een lector Bijenteelt was aangesteld. Ook aan de Universiteit Utrecht werd voorheen onderwijs en onderzoek op het gebied van de bijenteelt gedaan.
Bijen@wur voert momenteel onderzoek uit naar de bestrijding van de mijtziekte varroa. Daarvoor is een EU-subsidie beschikbaar van in totaal ca. € 300.000. Dit is inclusief de bijdrage van het ministerie van LNV als co-financier. Naast bovengenoemd onderzoek verricht Bijen@wur diverse andere onderzoeken, vaak door vraag uit de imkerij. De laatste jaren zijn op eigen initiatief andere onderzoeksgroepen ontstaan, veelal in de vorm van stichtingen. Men ging, mede door capaciteitstekorten bij Bijen@wur, relevant onderzoek doen en trachtte een antwoord te vinden op de acute ziekteproblemen waarmee de bijenvolken te kampen hebben.
De NBV is een hobbyvereniging en beschikt slechts over beperkte financiële middelen. Toch neemt de NBV haar verantwoordelijkheid door jaarlijks bij te dragen in de onderzoekskosten van zowel Bijen@wur, als aan andere particuliere initiatieven. Een financiële bijdrage van de overheid voor versterking van het onderzoek zou echter zeer gewenst zijn. Als extra impuls wordt een structurele financiering gevraagd van twee formatieplaatsen voor onderzoekers bij Bijen@wur.
2. In het belang van het onderkennen van de honingbij als bestuiver is het aanstellen van een universitair hoofddocent bij de vakgroep Entomologie van de WUR dringend gewenst. Taak moet zijn het genereren en uitdragen van kennis op het gebied van de bijenteelt en onderzoek op dit terrein. De nadruk moet liggen op de rol van de honingbij als bestuiver in de natuur en daarmee de versterking van de biodiversiteit enerzijds, anderzijds op de functie van de honingbij als bestuiver van voedingswassen en daarmee de verbetering van de agrifood productie. Sinds de jaren negentig is dit wetenschappelijk onderwijs en onderzoek aan de Nederlandse universiteiten nagenoeg verdwenen. De vakgroep moet zich met deze universitaire docent primair richten op commerciële bestuiving en beheerders van natuurgebieden.

Voorlichting

Publicatie van onderzoeksresultaten gaan verschijnen in nieuwsbrieven en in vakbladen voor de bijenhouderij. Onderzoeksresultaten worden verder uitgedragen door de leraren bijenteelt in samenwerking met de NBV- commissies Onderwijs, Bijengezondheid, Communicatie en Bestuiving.

Een thematische voorlichtingscampagne 'Duurzame en vitale imkerij' moet worden opgezet en uitgewerkt in een theoretisch en een praktisch deel. De voorlichting is speciaal gericht op de imkers in 220 plaatselijke afdelingen onder het motto: "Wat doet de imker om gezonde bijen te houden?". Leraren bijenteelt, bijengezondheidscoördinatoren en bestuivingsimkers hebben hierin een sleutelfunctie. De kosten zijn begroot op € 100.000.

Een structurele financiering wordt gevraagd voor twee formatieplaatsen voor voorlichters om de hier beschreven taken uit te voeren.

Verbetering bijenweide

Bijen en bloemen vormen een onverbreekelijke eenheid: als er geen bloemen zijn, dan zijn er ook geen bijen of als er geen bijen zijn, dan zijn er ook geen bloemen. Elk bijenvolk heeft per jaar 35 kg stuifmeel en 50 kilo honing nodig om zich in stand te houden. Jaarrond moet er voldoende voedsel beschikbaar zijn. Om dit te bereiken is daarvoor extra aandacht nodig:

Op *korte* termijn: in het kader van **vitaal platteland** inzaaien van akkerranden en braakliggende gronden met (eenjarige) bloemenmengsels in samenwerking met agrariërs, provincies, waterschappen, particuliere natuurbeheerders en gemeenten (ten behoeve van uitbreiding industrieterreinen en toekomstige woongebieden). Met € 250.000 aan middelen kan een voorbeeldcampagne worden uitgevoerd. Het Plantenvademecum voor tuin, park en landschap van Arie Koster geeft de noodzakelijke informatie Voor allen die met groenbeheer en biodiversiteit te maken hebben.

Op *lange* termijn: in alle nieuwe beplantingen van het openbaar groen aanzienlijk meer insectenplanten voor vlinders, hommels, solitaire bijen, sluipwespen en honingbijen toepassen. Aandacht vestigen bij gemeenten, provincies, rijk en waterschappen op het belang van bloeiende wegbermen. Door het beleid van verschraling, d.w.z. het maaien en afvoeren van het bermmaaisel ontstaan meer kansen voor bloemen en treedt minder vergrassing van de bermen op.

De linde is geheel uit onze bossen verdwenen. Dat is zeer jammer. Het is niet alleen een zeer goede drachtplant voor bijen en andere insecten, ook moet deze boomsoort, gezien zijn grote ecologische waarde, daarin weer een vaste plaats krijgen. Aansluiting zoeken bij de initiatiefnemers van het plan 'Terug naar het Lindewoud' is gewenst. Gezamenlijk grote terreinbeheerders op gronden die geschikt zijn voor linden stimuleren deze soort aan te planten in plaats van beuk en eik. Kosten: budgettair neutraal bij nieuwe beplantingen; een linde voor een eik.

De Boswet moet hiertoe worden aangepast.

B. Duurzame en vitale imkerij

Groei van het aantal imkers en verbetering van hun kennis door middel van doelgerichte projecten:

Opleiding van nieuwe imkers

Het streven is op jaarbasis 500 imkers op te leiden in samenwerking met de plaatselijke imkerverenigingen. De commissie Onderwijs en de commissie Communicatie van de NBV samen met plaatselijke afdelingen initiëren dit. De commissie Onderwijs coördineert het bijenteeltonderwijs via het landelijke netwerk van bijenteeltleraren. In eigen beheer worden bijenteeltleraren opgeleid. De commissie Communicatie van de NBV ondersteunt plaatselijke afdelingen door het aanbieden van PR-materiaal ten behoeve van het werven van nieuwe imkers: folders, bijenfilm, website, imkerforum, vakblad, themanummers. Begrote kosten op jaarbasis € 125.000.

De imkerij zet in op het aantrekkelijk maken van de bijenhouderij voor jongeren. Daartoe zal het imago moeten veranderen. Het moet bij wijze van spreken sexy zijn om bijen te houden. Natuurbeleving in het (agrarisch) onderwijs is immers van groot belang. Honingbijen zijn het ideale middel om natuurbeleving op een hoger niveau te brengen. De boeiende bijenwereld koppelt het dierenrijk naadloos aan het plantenrijk. Bekend is dat in het agrarisch onderwijs Groenscholen naarstig op zoek zijn naar deelgebieden met zinvolle opleidingsmogelijkheden. Hiervan kan de bijenteelt een waardevol onderdeel zijn. Historisch gezien heeft het agrarisch onderwijs een prominente rol in het werven van imkers dan wel door structurele aandacht voor de bijenteelt vervuld. Vroeger was de bijenteelt ingebed in het agrarisch onderwijs. Als men op jonge leeftijd in aanraking komt met de wonderlijke wereld van bijen en bloemen, kan dat op latere leeftijd tot imker leiden.

Coördinatie en ondersteuning

De vrees voor sterke teruggang van de honingbij in ons land ligt op de loer. De gevolgen voor de agrarische sector en de consument zullen enorm zijn. De NBV ziet het als haar taak de coördinatie van de uitvoering van het Deltaplan op zich te nemen.

De huidige bezetting van het secretariaat is niet toegerust op deze taak en daarvoor zal professionele versterking nodig zijn voor een periode van vijf jaar. De gedachten gaan uit naar een fulltimer op HBO niveau. De jaarlijks kosten voor de *ondersteuning van het hoofdbestuur en de kaderleden in commissies en deelorganen van de NBV worden geraamd op € 100.000* (inclusief de genoemde functionaris).

Kennis- en Praktijkcentra Bijenteelt.

Het is gewenst dat Kennis- en Praktijkcentra Bijenteelt worden opgericht. Deze centra moeten grote regionale uitstraling hebben en zorgen voor dynamiek de imkerij te bevorderen. De vijf centra worden verdeeld over het land en gekoppeld aan krachtige imkerverenigingen. Regionaal kan aansluiting worden gezocht bij bijvoorbeeld een centrum voor natuur- en milieueducatie of een agrarisch onderwijscentrum. Model staat het al operationele Kennis- en Praktijkcentrum Bijenteelt in het Noordlimburgse Horst. Dit centrum draait op vrijwilligers en maakt deel uit van de afdeling Horst e.o. van de NBV (100 leden en ca. 900 bijenvolken).

Deze geplande centra hebben drie functies:

- *Kenniscentrum bijenteelt*: opleiding van nieuwe imkers, cursus voor gevorderde imkers, het aanbieden van specialisaties zoals koninginnenteelt, vitale imkerij (bijengezondheid), kennis van drachtplanten.
- *Kenniscentrum agriservice*: het inventariseren van de kennis bij bestaande bestuivingsimkers en telers in hun regionaal verspreidingsgebied. Het verzorgen van cursussen voor toekomstige bestuivingimkers. Het geven van voorlichting aan tuinders in

de regio in samenwerking met hun studieclubs. Een intermediaire rol spelen in het aanbod van bijenvolken van imkers en de vraag van de tuinder, die bijenvolken nodig heeft voor de bestuiving van de gewassen.

- *Educatiecentrum*: voorlichting voor scholen en het publiek over de honingbij en andere nuttige insecten. Centrale thema: elke imker is een bestuivingsimker.

De stichtingskosten zijn begroot op € 1.500.000. Structurele jaarlijkse ondersteuning komt op € 30.000 per centrum, zijnde in totaal € 150.000 per jaar.

Planologische ruimte voor bijenstanden

Er is dringend behoefte aan aangewezen ruimten voor bijenparken in stad, park, buitengebied en natuurgebieden. Bijenstanden moeten een vanzelfsprekend gegeven worden. Het streven is een landelijk dekkend netwerk van standen op een onderlinge afstand van maximaal vijf tot zes kilometer (bijen vliegen maximaal ca. drie kilometer vanaf hun thuisbasis naar een voedselbron).

Om dit te bereiken is steun van de overheid noodzakelijk. Rijk, gemeenten, provincies en waterschappen worden aangespoord hiervoor planologische ruimte en mogelijkheden beschikbaar te stellen.

Resumé:

De honingbij is historisch gezien het oudste landbouwhuisdier in ons land. Het insect leeft in volken met een sterke sociale structuur en is het merendeel van het jaar actief. Daardoor is de honingbij als bestuiver een zeer belangrijke schakel in de teelt van gewassen.

Het aantal bijenvolken in Nederland neemt de laatste jaren sterk af. Enerzijds als gevolg van een teruglopende belangstelling voor de bijenhouderij, anderzijds door massale sterfte van volken in de winter.

Vanwege het hobbymatige karakter van de bijenteelt ontbreekt het de sector aan financiële mogelijkheden om de bijenteelt op een hoger plan te brengen en daarmee ook het veiligstellen van de al eerder genoemde schakel.

In dit document hebben we aangegeven waar verbetering nodig is en waarvoor steun wordt gevraagd:

1. De onderzoekcapaciteit bij Bijen@wur van Plant Research International te versterken met twee formatieplaatsen.
2. Het wetenschappelijk onderzoek en onderwijs, zoals dat in de jaren negentig nog bestond, nieuw leven in blazen. Hiervoor vragen het aanstellen van een universitair hoofddocent bij de vakgroep Entomologie van de WUR.
3. Voor de uitvoering van voorlichting onder het motto van een "Duurzame en vitale imkerij" wordt een structurele financiering gevraagd voor twee formatieplaatsen.
4. Financiering van een voorbeeldcampagne om met belanghebbende instanties tot een gevarieerde biotoop te komen (bijenweide). Deze voorbeeldcampagne kan volstaan met € 250.000 aan middelen.
5. Voor het jaarlijks opleiden van 500 nieuwe imkers is naast de inzet van vrijwilligers een budget nodig van € 125.000 voor de onderwijsondersteunende hulpmiddelen en menskracht.
6. Coördinatie en ondersteuning van de acties uit dit Deltaplan vraagt professionele ondersteuning van het bureau van de NBV. Een jaarlijkse ondersteuning van € 100.000 maakt dit mogelijk.
7. Voor het inrichten van Kennis- en Praktijkcentra Bijenteelt wordt de financiering van de stichtingskosten van € 1.500.000 gevraagd en een jaarlijkse bijdrage in de exploitatiekosten van € 150.000.
8. Er is dringend behoefte aan aangewezen ruimten voor bijenparken in stad, park, buitengebied en natuurgebieden. Om dit te bereiken is steun van de overheid noodzakelijk. Rijk, gemeenten, provincies en waterschappen worden aangespoord hiervoor ruimte en mogelijkheden beschikbaar te stellen.

Wageningen, januari 2009

NBV, J. Dommerholt, voorzitter.

Nederlandse Bijenhoudersvereniging
Grintweg 273, 6704 AP Wageningen
Tel. 0317-422422 – fax 0317-424180
@mail: secretariaat@bijenhouders.nl